

OZNACZANIE CHLOROWODORU W POWIETRZU ATMOSFERYCZNYM METODĄ TURBIDYMETRYCZNĄ

1. WPROWADZENIE

Chlorowódor jest bezbarwnym gazem, dobrze rozpuszczalnym w wodzie. Stężony roztwór tego gazu w wodzie (kwas solny) dymi na powietrzu. Dymiący kwas solny posiada ostry, gryzący zapach. Chlorowódor ma szerokie zastosowanie w przemyśle chemicznym do syntezy związków organicznych i nieorganicznych, a ponadto przy produkcji nawozów, gumy, mas plastycznych, czteroetylku ołowiu, karbonizacji materiałów włókienniczych i przerobu skóry, jedwabiu i barwników oraz w przemyśle metalurgicznym do trawienia metali.

Do atmosfery chlorowódor przedostaje się również w czasie pirolizy i spalania tworzyw sztucznych typu polichlorku winylu (np. podczas utylizacji odpadków)

Jest gazem drażniącym. W kontakcie z wodą jako kwas solny działa żrąco na błony śluzowe dróg oddechowych, spojówki i skórę. W dużych stężeniach wywołuje zmiany zapalne i martwicze dróg oddechowych, kończące się obrzękiem płuc i śmiercią. Niebezpieczne dla życia są stężenia 1500-2000 mg/m³, gdy czas narażenia wynosi 0,5 godziny. Mniejsze stężenia chlorowodoru w czasie dłuższej ekspozycji powodują nieżyt dróg oddechowych i owrzodzenie błony śluzowej.

Najwyższe dopuszczalne stężenie w środowisku pracy wynosi 5 mg/m³, zaś dopuszczalne stężenie chwilowe 7 mg/m³. Najwyższe dopuszczalne stężenie w powietrzu atmosferycznym: 0,2 mg/m³ (30 min.), 0,1 mg/m³ (średniodobowe) i 0,025 mg/m³ (średnioroczne).

Najczęściej wykorzystywanymi metodami oznaczania chlorowodoru w powietrzu atmosferycznym są: metoda turbidymetryczna oraz metoda kolorymetryczna.

2. ZASADA METODY

Metodę stosuje się do oznaczania stężenia chlorowodoru w powietrzu otaczającym stanowisko pracy. Analiza polega na przepuszczeniu znanej objętości powietrza przez płuczkę z wodą. Do otrzymanego roztworu dodaje się roztworu azotanu(V) srebra, który reaguje z zaabsorbowanym chlorowodorem. Wytworzona zawiesina chlorku srebra jest oznaczana turbidymetrycznie. Intensywność zmętnienia badanego roztworu wyznacza się z krzywej wzorcowej obrazującej zależność natężenia światła rozproszonego od zawartości chlorków w roztworach wzorcowych.

3. ODCZYNNIKI I SPRZĘT POMOCNICZY

- a) **roztwór wzorcowy (podstawowy)** chlorków. Odważyć na wadze analitycznej 2,0447 g chlorku potasowego, (lub 1,6029 g chlorku sodu) uprzednio wysuszonego do stałej masy w temperaturze 110°C, rozpuścić w wodzie redestylowanej w kolbie miarowej o pojemności 1 dm³. 1 cm³ tego roztworu odpowiada 1 mg chlorowodoru,
- b) **roztwór wzorcowy (roboczy)** chlorków. Do kolby miarowej o pojemności 100 cm³ odmierzyć 10 cm³ roztworu podstawowego chlorków, uzupełnić wodą redestylowaną do kreski i wymieszać. Następnie przenieść w taki sam sposób 10 cm³ otrzymanego roztworu do kolby miarowej o pojemności 100 cm³, uzupełnić wodą redestylowaną do kreski i wymieszać. 1 cm³ tak przygotowanego roztworu odpowiada 0,01 mg chlorowodoru,
- c) kwas azotowy(V) - roztwór 1,3 mol/dm³, (przygotować przez rozcieńczenie odpowiedniej ilości stężonego HNO₃ cz.d.a.),
- d) roztwór AgNO₃ o stężeniu 0,1 mol/dm³,
- e) aspirator do poboru próbek powietrza umożliwiający pobieranie próbek przy przepływie powietrza 30-60 dm³/h,
- f) rotametr,
- g) spektrokolorymetr Spekol z przystawką TR,
- h) płuczki do pochłaniania gazu typu Poleżajewa o pojemności 25 ml,
- i) kolbki miarowe o pojemności 25 ml; pipety o pojemności: 1 ml, 2 ml, 25 ml,
- j) naczynko wagowe,
- k) ekzykator,
- l) woda redestylowana.

4. WYKONANIE OZNACZENIA

Przygotowanie wzorców stężenia chlorowodoru

Do 5 kolb miarowych poj. 25 cm³ odpipetować odpowiednio objętości: 1,0; 2,0; 5,0; 7,0; 10,0 cm³ roztworu wzorcowego roboczego i dopełnić wodą do objętości 10 cm³. Do szóstej kolby wlać 10 cm³ wody. Do wszystkich kolb odmierzyć kolejno po 2 cm³ kwasu azotowego(V) (1,3 mol/dm³) i 2 cm³ azotanu(V) srebra (0,1 mol/dm³), wymieszać, dopełnić wodą do kreski i ponownie wymieszać. Tak przygotowane wzorce zawierają kolejno: 0,01; 0,02; 0,05; 0,07 i 0,10 mg chlorowodoru w 25 cm³ roztworu, szósta kolbka zawiera próbkę kontrolną (ślepa próba). Po 50 minutach wykonać na spektrofotometrze pomiar turbidancji (odczyt w jednostkach absorbancji) tak otrzymanych roztworów wzorcowych wobec ślepej próby przy długości fali 400 nm.

Wyniki zestawień w tabeli:

masa HCl [mg]	0,01	0,02	0,05	0,07	0,10
turbidancja [-]					

Na podstawie otrzymanych wyników sporządzić wykres zależności **turbidancja = f(masa HCl)** oraz wyznaczyć metodą najmniejszych kwadratów parametry równania: **turbidancja = a · masa HCl + b**.

Pobieranie próbek powietrza

W miejscu pobierania próbki, przez dwie płuczki połączone szeregowo napełnione wodą redestylowaną w ilości po 5 cm³ każda, przepuścić 20 dm³ badanego powietrza przy stałym przepływie nie większym niż 60 dm³/h.

Analiza próbki

Roztwory z płuczek przenieść do kolby miarowej pojemności 25 cm³. Płuczki przepłukać dwoma porcjami wody redestylowanej po 2 cm³, roztwory połączyć, dopełnić wodą do kreski i wymieszać. Do kolby miarowej pojemności 25 cm³ odmierzyć 10 cm³ roztworu próbki i dodać kolejno 2 cm³ kwasu azotowego(V) (1,3 mol/dm³) i 2 cm³ azotanu(V) srebra (0,1 mol/dm³), wymieszać, dopełnić wodą do kreski i ponownie wymieszać. Po 50 minutach wykonać pomiar turbidancji tak przygotowanego roztworu przy długości fali 400 nm jak przy sporządzaniu krzywej wzorcowej. W przypadku gdy zmierzona turbidancja wykracza poza zakres krzywej wzorcowej należy powtórzyć oznaczenie biorąc odpowiednio mniejszą objętość roztworu próbki.

5. OBLICZANIE WYNIKU OZNACZENIA

Zawartość chlorowodoru w badanym powietrzu (X_{HCl}) wyrażoną w mg/m³ obliczyć korzystając z wzoru:

$$X_{HCl} = \frac{m \cdot V_1 \cdot 1000}{V_2 \cdot V} \quad (mg/m^3)$$

w którym: m – masa chlorowodoru obliczona z równania krzywej wzorcowej, mg,
V – objętość powietrza pobrana do analizy, dm³,
V₁ – całkowita objętość roztworu próbki, cm³,
V₂ – objętość roztworu próbki pobrana do analizy, cm³.

6. LITERATURA

1. Norma PN-93/Z-04225/03. Ochrona czystości powietrza. Badania zawartości chlorowodoru. Oznaczanie chlorowodoru na stanowiskach pracy metodą turbidymetryczną z pobieraniem próbek do płuczek.